

Bergsgruvan

KONSEKVENSBESKRIVNING KULTURMILJÖ
NY DETALJPLAN

2024-06-12/ White arkitekter AB

white

Objekt		Ansvarig
Objekt:	Bergsgruvans park	Jan Perotti
Fastighet:	Södermalm 4:1	Antikvarie
Kommun:	Stockholms stad	White Arkitekter AB
Län:	Stockholms län	Tel. 08-402 25 79
		jan.perotti@white.se

Innehåll

INLEDNING	4
Bakgrund	4
Avgränsning	4
Underlag	4
Syfte/upplägg	4
Granskade handlingar	4
Planförslaget	5
Metod	6
RIKSINTRESSEN	8
Stockholms innerstad med Djurgården [AB115]	8
LOKALA INTRESSEN	15
Kulturhistoriska värden	15
SAMMANFATTNING	16
Riksintressen	16
Lokala kulturmiljöintressen	16

Inledning

BAKGRUND

Wallenstam har initierat en planprocess för en ny byggnad i Bergsgruvans park på Södermalm i centrala Stockholm. Den aktuella ytan ingår i detaljplanen för Södra Stationsområdet från 1986 och är i dagsläget planlagd som parkmark. Planområdet ligger inom riksintresset för kulturmiljövården, Stockholms innerstad med Djurgården.

Namnet Bergsgruvan härstammar från 1600-talet och anspelar på topografiska förhållanden på platsen. Området var fram till att järnvägen anlades i huvudsak obebyggt. När Västra stambanan, med slutstation Södra station anlades år 1862, förändrades det. Det blev en viktig knutpunkt där industrier och annan bebyggelse anlades. I slutet på 1930-talet togs en stadsplan fram för Bergsgruvans park, i syfte att sanera området och tillskapa bostäder. I strävan efter en sundare miljö anordnades även en park ritad av Erik Glemme, landskapsarkitekt som ritat flera parker i Stockholm. I slutet av 1980-talet däckades spårområdet över och bebyggdes med bostäder, Södra stationsområdet. En del av Bergsgruvans park ingick i planen för Södra station.

Syftet med planprocessen är att möjliggöra flera bostäder i centrala Stockholm samt bygga ett cykelgarage i anslutning till pendeltågsstationen.

AVGRÄNSNING

Föreslagen detaljplan utgör en del av del Bergsgruvans park i stadsdelen Södermalm. Den omfattar del av fastigheterna Södermalm 4:1 och 1:1. Denna konsekvensbeskrivning avser detaljplanens påverkan på kulturmiljön och på kulturhistoriska värden. Konsekvensbeskrivningen omfattar hela det område som influeras av föreslagen exploatering.

UNDERLAG

En kulturmiljöutredning över planområdet har tagits fram inom ramen för planarbetet. Analysen upprättades av White arkitekter med undertecknad antikvarie som ansvarig. Kulturmiljöutredningen är daterad 2024-05-28. Utredningen utgör underlag för denna konsekvensanalys.

De kulturhistoriska förutsättningarna, aktuella författnings- skydd och övriga ställningstaganden framgår av Kulturmiljöutredningen.

SYFTE/UPPLÄGG

Syftet med konsekvensbedömningen är att integrera kulturmiljöaspekter i planarbetet. Kulturmiljöutredningen har fungerat som stöd i arbetet.

Konsekvensbeskrivningen fokuserar uteslutande på kulturmiljöaspekten av planförslaget. Syftet är att bedöma vilka konsekvenser föreslagen utveckling får på de kulturvärden som finns inom planområdet och i omgivande kulturmiljöer. Bedömningen görs med utgångspunkt från Miljöbalken och Plan- och bygglagen. Analysen är indelad i två delar: Riksintresset för kulturmiljövården och lokala kulturmiljöintressen.

GRANSKADE HANDLINGAR

Följande handlingar har granskats och konsekvensbedömts:

- Planbeskrivning, Stockholms stad, 2023-09-19

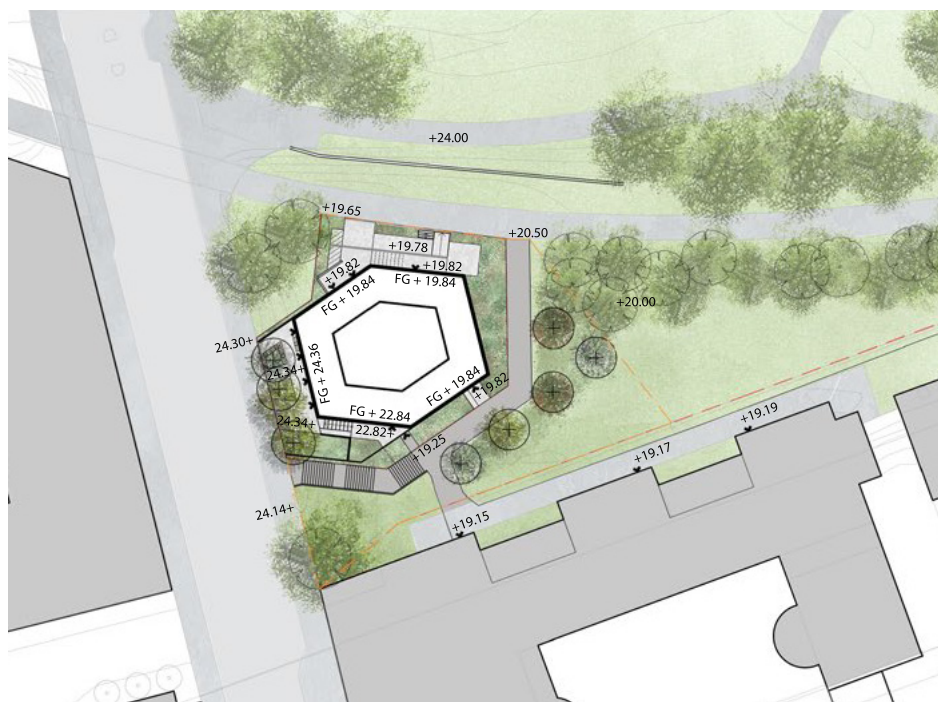
PLANFÖRSLAGET

Detaljplanens syfte är att främja hållbart resande och möjliggöra fler bostäder i ett centralt läge i Stockholm samt att tillföra mer trygghet i området. Detta skapas genom ett punkthus om 14 våningar mot Rosenlundsgatan som kombinerar bostäder med cykelgarage.

Cykelgaraget vänder sig mot både Rosenlundsgatan och det cykelstråk som passerar genom Bergsgruvans park. I byggnadens bottenvåning mot Rosenlundsgatan skapas även möjlighet att ordna verksamhetslokaler för restaurang, café, cykelservice eller annan lämplig verksamhet med koppling till cykelgaraget. Ovan detta skapas möjlighet för bostäder och en möjlighet att bygga cirka 80 lägenheter. På taket anläggs teknikanläggningar och en pergola för de boende.

Byggnaden får en hexagonal form för att anpassas efter terrängen men även för att skapa möjlighet till utblick över parken från flera vinklar vilket ökar tryggheten. Formen har även använts för att skapa mer avstånd till intilliggande byggnad.

Bebyggelsen ska bidra till att trygga och lättorienterade offentliga platser skapas, vilket gäller både utvändigt och invändigt inom cykelgaraget.

Illustrationsplan för planerad bebyggelse, Urbio 2024.

METOD
RIKSINTRESSEN

Vid bedömningen av exploateringsförslagets påverkan på landskapet och kulturmiljön har Riksantikvarieämbetets rapport, *Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken – Handbok* från 2014, använts.

Handboken ger vägledning i bedömningen av hur förändringar kan förstärka eller försvaga de kulturhistoriska värden som identifierats. Vid bedömning av påverkan på riksintresse används begreppet Påtaglig skada som gräns för tillåtlighet. Bedömningen görs platsspecifikt och utifrån åtgärdens art.

Riksantikvarieämbetets handbok säger bland annat följande om påtaglig skada:

Landskapets läsbarhet – d.v.s. möjligheterna att förstå och uppleva ett områdes riksintressanta kulturhistoriska sammanhang, såsom det kommer till uttryck i landskapet – är central vid urvalet av riksintressen och därmed även i analysen av en förändrings påverkan på kulturmiljön. Kulturmiljövårdens riksintressen är sammanhängande kulturmiljöer som kännetecknas av att de genom sitt innehåll särskilt väl återspeglar viktiga delar av den kulturhistoriska utvecklingen i landskapet. Miljöns riksintressanta egenskaper består i alla de fysiska uttryck - objekt, karaktärsdrag, strukturer, funktioner och samband - som gör den riksintressanta historien läsbar i landskapet. Det är åtgärdens konsekvenser för denna läsbarhet som ska lyftas fram i skadeanalysen. Avgörande för bedömningen är i hur hög grad platsen fortsatt kommer att karaktäriseras av eller kunna återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som ligger till grund för utpekandet. Åtgärdens påverkan på både miljön som helhet och på de enskilda objekt som är av betydelse för miljöns läsbarhet ska bedömas.

Avgörande för bedömningen av om en förändring kan innebära påtaglig skada eller inte är i hur hög grad platsen fortsatt karaktäriseras av eller har förutsättningar att återspegla det riksintressanta kulturhistoriska sammanhang som varit präglade.

I de fall den föreslagna åtgärden innebär att de riksintressanta uttrycken och karaktärsdragen, eller delar av dessa, förloras eller förvanskas bör skadan bedömas som påtaglig. Det kan handla om att fysiska uttryck - objekt, karaktärsdrag, strukturer, funktioner och samband - försvinner eller att nytillskott dominerar över eller släcker ut de karaktärsdrag och samband som är avgörande för riksintresset. Att uttryck och egenskaper förvanskas innebär att de finns kvar men förändras på ett sätt eller i en omfattning att de inte längre tillräckligt tydligt återspeglar det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget. Om åtgärden innebär att riksintressets uttryck och karaktärsdrag försvagas föreligger risk för påtaglig skada. Det kan innebära att uttrycken förändras eller landskapets rumsliga samband och sammanhang fragmenteras på ett sätt som inte omöjliggör men som påtagligt försvårar läsbarheten av det riksintressanta kulturhistoriska sammanhanget.

	Förändring						
Områdets värden kommer att	förädlas	förökas	förstärkas	förbli oförändrade	försvagas	förvanskas	försvinna
Innebörd	förbättring			neutral påverkan	skada	påtaglig skada	
Förhållnings-sätt	Inspirera - stärka Berika			Hänsyn Bruka varsamt	Hindra - lindra Minimera skadan	Ej tillåtligt Undvika skadan	

Handlingsutrymmet vid tillämpning av hushållningsbestämmelsen – från att stärka det önskvärda till att förhindra det otillåtna. Källa: Handbok Riksintressen, Riksantikvarieämbetet 2014, s.47.

Riksintressen

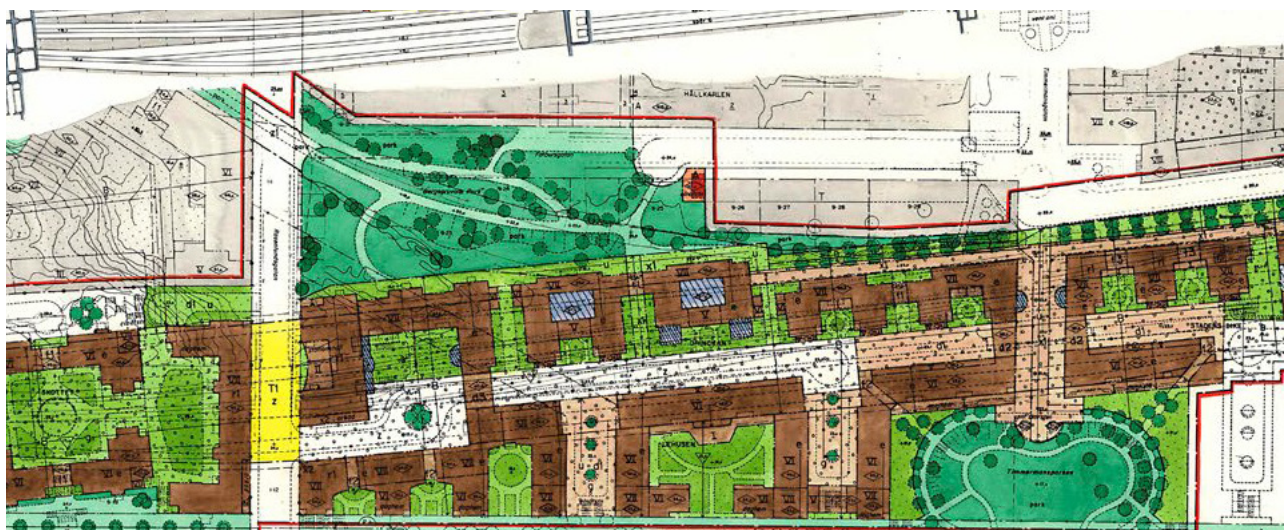
Planförslaget ligger inom Stockholms innerstad med Djurgården. Föreslagna ändringar inom planområdet har därmed direkt påverkan på riksintresset. Riksintresset skyddas i enlighet med Miljöbalk (1998:808) 3 kap. 6§. Paragrafen gör gällande att dessa områden "skall så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- och kulturmiljön". Påtaglig skada utgör stoppgräns för vad som är möjligt att utföra inom ett riksintresse.

STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN [AB115]

Viktiga särdrag för Stockholms innerstad, omnämnda i uttrycket för riksintresset, är bland annat anpassningen till naturen, stenstadens siluett och utsiktspunkter som gör det möjligt att blicka ut över stadslandskapet. Dessutom utgör de postmoderna områdena, däribland Södra stationsområdet, uttryck för riksintresset.

Planförslaget omfattar en yta som ingår i detaljplanen för Södra stationsområdet och har därmed en direkt påverkan på detta uttryck för riksintresset. Bebyggelsen inom området påverkas inte av planförslaget, det påverkar inte heller en gestaltad parkyta, tvärtom är det en yta med låga upplevelsemässiga kvalitéer idag. Det som påverkas är Södra stationsområdets front mot parken där föreslagen byggnad kommer att få en dominerande roll. Läsbarheten av Södra stationsområdet kommer dock kvarstå. Planförslaget bedöms därför ha neutral påverkan på detta uttryck.

Påverkan på stadens särdrag analyseras med hjälp av vyer se kommande sidor.

Utsnitt av Stadsplanen för Södra stationsområdet från 1986. Källa: Stockholm stad

ANALYS VISUELL PÅVERKAN

Betydelsefulla siktvinlar där planförslaget är synligt har inventerats och valts ut för analys. Framför allt har siktlinjer och vypunkter där planförslaget riskerar att påverka riksintresset studerats. Som underlag har Stockholms stads kunskapsunderlag *Alla tider Stockholm*, använts. I kunskapsunderlaget framgår bland annat stadens siluett har stor betydelse och att vyerna från stadens utsiktsplaster är berömda, välbesökta och omskrivna. Några exempel på sådan platser är Skansen, Katarinahissen och stadens broar.

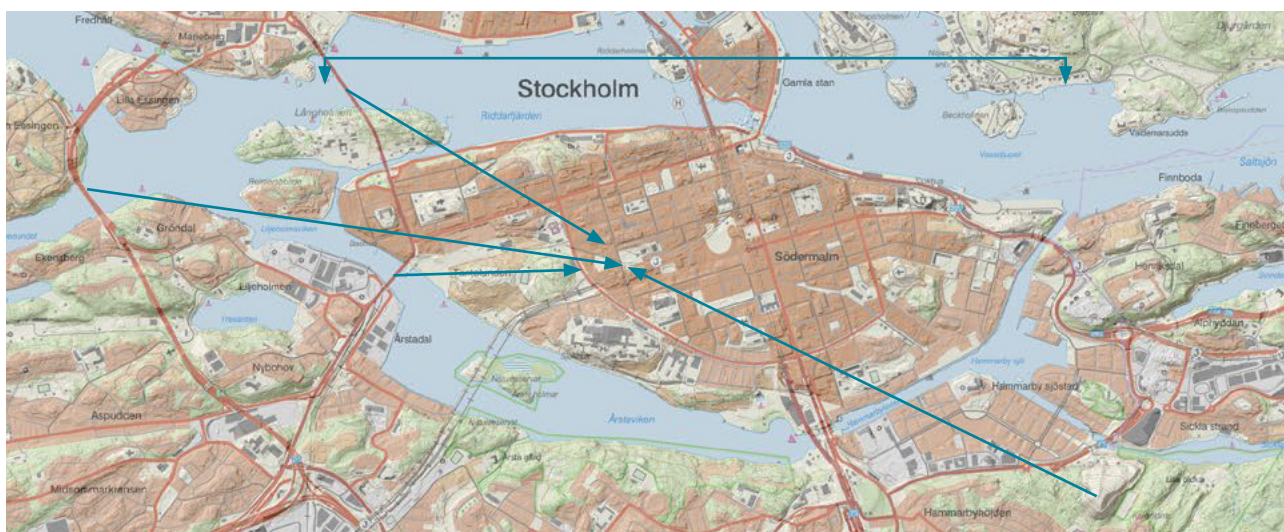
Vid val av vypunkter har siktvinlar från allmän plats där man rör sig till fots prioriterats. Vyer där planförslaget är mest framträdande har valts ut medvetet för att tydligt visa konsekvenserna av planförslaget. Vyer som studerats men där planförslaget inte medför någon påverkan redovisas också för tydlighet och transparens.

För varje vy redovisas nuläget vilket även är detsamma som nollalternativet. Nuläge och nollalternativ beskrivs följt av en illustration av planförslaget där konsekvenserna för riksintresset och kulturmiljön analyseras.

VYER

Följande vypunkter har analyserats:

- Vy 1 Hammarbybacken österut
- Vy 2 Essingeleden/Gröndal
- Vy 3 Långsektion Söders siluett
- Vy 4 Västerbron
- Vy 5 Liljeholmsbron

Vyer och långsektion som har analyserats.

VY 1 - HAMMARBYBACKEN

Vy från Hammarbybacken och västerut över Södermalm.

VYN

Denna vy har identifierats som en av de plaster från vilket planförslaget kan bli synligt. Hammarbybackens topp utgör en av utsiktsplatserna varifrån man kan blicka ut över stadens taklandskap och uppleva siluetten. Det är en relativt välbesökt plats och planförslaget har potential att påverka vyn.

NOLLALTERNATIV

- Stadslandskapet och stenstadens skala dominerar denna vy.
- Vyn sträcker sig över hela innerstaden och är en av få platser där stora delar av stadens utbredning kan tas in.
- Flera byggnadsvolymer tillika karaktäristiska inslag i staden bryter stadens i övrigt jämna siluett.
- Skatteskärpen, DN-huset, Söder torn och Högalidskyrkan och Strato framträder tydligt i vyn.
- Rosenlunds sjukhus avtecknar sig ovan stenstadens siluetter och framför Högalidskyrkan

Planförslaget med en byggnad på 14 + 1 våningar.

BEDÖMNING

Planförslagets påverkan på denna vy är liten. Byggnaden sticker upp ovan stenstadens siluett, men inordnar sig i de höjder som förekommer i närområdet. Byggnaden är underordnad Rosenlunds sjukhus, Strato och Högalidskyrkan. Detta gör att byggnaden hamnar i ett sammanhang utan att sticka ut eller ta plats. Dess visuella närvaro är låg. Sammantaget bedöms planförslaget därför ha neutral påverkan på denna vy.

VY 2 - ESSINGELEDEN/GRÖNDAL

Vy från Essingeleden i höjd med Gröndal.

VYN

Denna vy har valts ut trots att det är en plats man bara kan befinna sig på körandes bil. Vyn har tagits med eftersom den har identifierats som en av få där planförslaget avtecknar sig. Det är många som passerar denna plats, även om fokus troligtvis inte är på utsikten över stan.

NOLLALTERNATIV

- Vattenspegeln och bebyggelsefronten mot vattnet definierar denna vy.
- Bostadsbebyggelsen på Reimersholme med sin anpassning till topografin, tillsammans med Högalidskyrkan dominerar blickfånget.
- Södermalms dramatiska topografi kan skönjas i fonden.
- Siluetten följer topografin och uppvisar en variation i bebyggelsen.
- Flera karaktäristiska byggnadsvolymer bryter siluetten, däribland Skatteskärpen och Högalidskyrkan och Strato.

Planförslaget med en byggnad på 14 + 1 våningar.

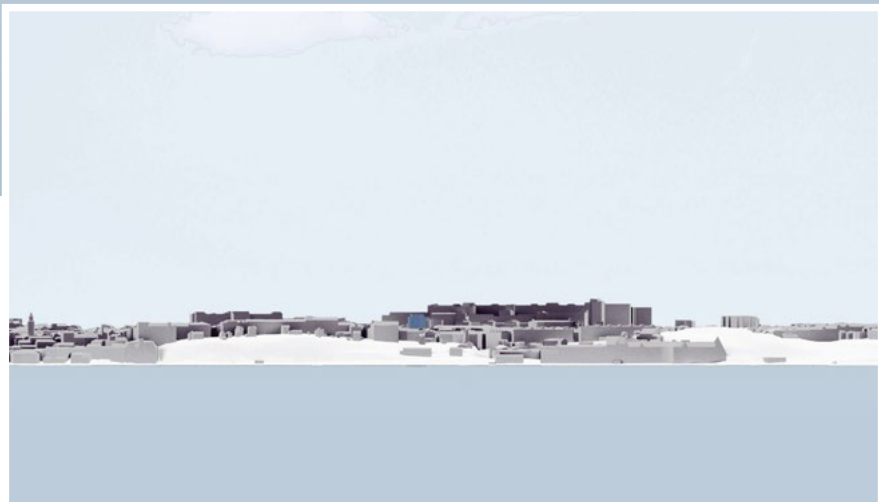
BEDÖMNING

Planförslagets påverkan på denna vy är liten. Byggnaden sticker upp ovan stenstadens siluett, men underordnars höjderna som förekommer i närområdet. Den hamnar med Skatteskrapans höga volym i ryggen, är lägre än Strato och lägre än bebyggelsen i förgrunden. Byggnaden gör endast ett litet avtryck i denna vy varför dess visuella närvaro är låg. Sammantaget bedöms planförslaget därför ha neutral påverkan på denna vy.

VY 3 - LÅNGSEKTION SÖDERS SILUETT

Långsektion över söder. Infälld bild är en förstoring där planförslaget redovisas blå.

VYN

Denna projicerade långsektion i 3D har tagits fram av staden för att studera planförslagets påverkan. Det betyder att denna vy egentligen är en illustration som inte kan ses från någon enskild punkt i staden, varken i sin helhet eller enskilda delar. Illustrationen beskriver byggnadernas höjder i relation till varandra. Eftersom informationen i sektionen är väsentlig för bedömningen av påverkan på riksintresset har den tagits med i konsekvensanalysen.

BEDÖMNING

Sektionen visar att planförslagets inordnar sig i det befintliga stadslandskapet och Södermalms siluett. Byggnaden kommer ha en knappt märkbar påverkan på denna vy och dess visuella närvaro blir låg. Sammantaget bedöms planförslaget därför ha neutral påverkan på denna sektion.

VY 4 & 5 - VÄSTERBRON OCH LILJEHOLMSBRON

Vy från Västerbron med planförslaget i grönt. Infälld bild, vy från Liljeholmsbron men planförslaget i grönt.

VYN

Vyerna från dessa båda broar är betydelsefulla för upplevelsen av riksintresset. De identifierades som två vyer där planförslaget skulle kunna påverka. Som framgår ovan påverkas inte vyerna. De har tagits med för tydlighet och transparens.

Lokala intressen

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Sammanfattande punkter ur White arkitekters kulturmiljöutredning (2024-05-28) :

1. Bergsgruvans park vittnar om hur topografin var avgörande för stadsplaneringen på Södermalm.
2. Området vittnar om hur verksamheter placerades i det som då var stadens utkant. Kvar från denna tid är en mur samt en riktning genom dalgången.
3. Södra stationsområdet är en välbevarad sammanhängande postmodernistisk miljö.
4. Parkmiljön är en del av den postmoderna planen. Den utgör del av ett större sammanhängande parkrum.
5. Parkmiljön utgör ett betydelsefullt inslag på Södermalm. Den norra delen är ritad av Erik Glemme.

1. TOPOGRAFIN

Bergsgruvans park kommer i huvudsak bestå. Den berättelse och kunskap som parken och dess omgivning kvarstår varför detta värde inte påverkas av planförslaget.

2. VERKSAMHETER

Berättelsen om verksamheterna på platsen påverkas inte av planförslaget, inte heller muren som kommer att stå kvar utan åverkan. Planförslaget har således ingen påverkan på detta värde.

3. SÖDRA STATIONSOMRÅDET

Planförslaget inkräktar på stadsplanen för Södra stationsområdet men inte på den sammanhängande strukturen. Bebyggelsen inom området påverkas inte av planförslaget. Det som påverkas är Södra stationsområdets front mot parken där föreslagen byggnad kommer att få en dominerande roll. Läsbarheten av Södra stationsområdet kommer dock kvarstå. Planförslaget bedöms därför ha små konsekvenser för detta kulturhistoriska värde.

4. POSTMODERN PARK

Planområdet inkräktar på en parkmiljö som ingår i den postmoderna planen från 1986. Parkmiljön ingår även i ett större sammanhängande parkrum där den norra delen är den aktiva delen av parken med bollplan, lekplats med mera. Den aktuella delen av parken ligger lägre än parken i övrigt varför den delvis saknar koppling. Den aktuella ytan har brister, bland annat kopplat till trygghet. Vidare saknar denna del av parken en tydlig gestaltning.

Utifrån ovanstående är bedömningen att planförslaget får små konsekvenser för detta kulturhistoriska värde.

4. ERIK GLEMME

Erik Glemme ritade den norra delen av Bergsgruvans park. Planområdet ingår således inte i den del av parken som Glemme ritade. Planförslaget innebär att ett ny och relativt stor volym uppförs intill Glemmes park vilket givetvis påverkar upplevelsen av den. Utifrån ovanstående är bedömningen att planförslaget får liten negativ konsekvens för detta kulturhistoriska värde.

Sammanfattning

RIKSINTRESSEN STOCKHOLMS INNERSTAD MED DJURGÅRDEN

Planförslaget påverkar följande uttryck för riksintresset:

- Bebyggelsens anpassningen till naturen
- Stenstadens siluett
- Utsiktspunkter som gör det möjligt att blicka ut över stadslandskapet
- Det postmoderna Södra stationsområdet

Effekten och konsekvenserna av den påverkan som planförslaget medför har framför allt analyserat med hjälp av vyer. Utifrån vyerna är bedömningen att planförslaget har neutral påverkan på uttrycken för riksintresset.

LOKALA KULTURMILJÖINTRESSEN

De lokala kulturhistoriska värdena preciseras i Kulturmiljöutredningen. Planförslagets på respektive värde har analyserats och beskrivits ovan. De flesta värden påverkas inte av planförslaget. Däremot påverkar upplevelsemässiga värden av parken och Södra stationsområdet, vilket ger liten negativ konsekvens på dessa två värden.